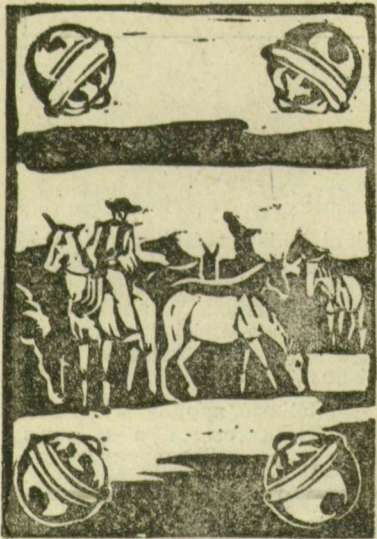

Évszakok
változása

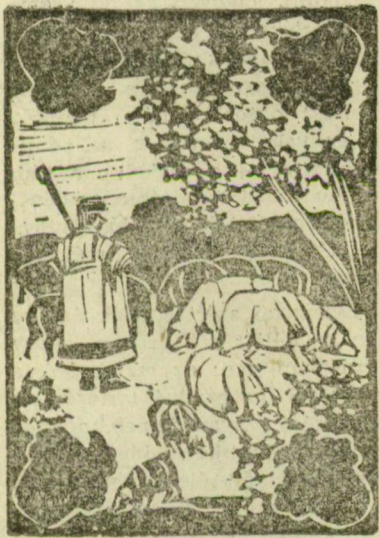
TAVASZ

NYÁR

ŐSZ

TEL

Dotáció

A kárhány szótárat fölütöttük, a dotáció szónak fejostehén jelentését egyben se találjuk. Hivatalosan nálunk is azt jelenti, hogy valamit az állam fizet, valaminek a létrehozását az állam pénzzel támogatja. Hogyan lesz ebből fejostehén? Biztosan vannak, akik kitalálták már. Nagy darab homoksvatagba szőlőt akart ültetni az egyik szövetkezet. Avval kezdődik az ilyen munka, laposra borotválják a bukkákat, betömik a lapályt, és amikor olyan sima a föld, mint az asztal, annyi trágyát adnak neki, amennyit még eddig soha nem látott. Megszántják olyan mélyre, hogy régi falut kutató régészek járhatnak az eke nyomában, és csak azután teszik bele a gyökereket vesszőt. A legtöbb szövetkezet nem bírna pénzzel, kéri tehát, nyúljon be a zsebbe az állam. Hamar fial a ráfordított pénz, szívesen adja tehát az állam. Csak hogy ebbe a nagy darab földbe azóta se hozták a vesszőt. Meglehet, mire megérkezik, megint kell fordítani, és újra elsoványodik a föld. Akárhogy nézzük, olyan az egész, mintha lyukas sajtárba fejnék a tehenet: nem lett belőle semmi.

Nagy summás állami segédlettel épültek a hűtőházak is. Ez a pénz akkor térülne meg igazán, ha zöltséget vagy gyümölcsöt raknának beléjük. Hogy történt, hogy nem, rászoktatnak inkább bennünket a fonnyadt-asztal zöltségre, a hűtőházba pedig egyszer ruhát — kabátokat — tesznek, másszor meg kristálycukrot. Egyik se arra való kísérlet, melyik portéka meddig viseli el a hűtőházat, sőt arra se, hogy az állam meddig viseli.

Pár évvel ezelőtt haragost szereztem magamnak. Az egyik rafizetéses termelőszövetkezet 12 millió forint állami támogatást kapott, hogy könnyebb legyen neki lábraállni, illetve azért, hogy egyáltalán mozdítani tudja a lábát. Ez a megoldás legtöbbeszer elkerülhetetlen. Másképpen fogalmazva: akkor már nincs más megoldás. Az történt, hogy a szövetkezet elnöke, akiben garanciát láttak, hogy ezt a pénzt jóra fordítja, a szövetkezet gépkocsijával járt haza, oda-vissza naponta majdnem 120 kilométert futva. Ott kezdődött a violence közöttünk, hogy elkezdtem hangosan számolni. Ha a szövetkezet 12 millió forintot kapott, abban, ugye, az én pénzem is benne van. Durván számítva is több, mint teljes egy forintom. Mint ennek a hazának teljes jogú állampolgára, tiltakozom ellene, hogy az én forintomon más járjon haza autóval. Sokan vannak, akik busszal jár-

nak, vagy ha a kényelmet szeretik, autót vesznek. Engedélyt mutatott az elnök, miszerint neki jussa van használni a gépkocsit akkor is, ha kölcsönkényéren él a szövetkezet. Kiderült, azt az engedélyt olyan adta, akinek nem volt joga hozzá. Örömmre szolgált, hogy egy hónappal később újra láttam ugyanazt az embert, akkor is gépkocsival, de a magáéval. Most is azt hiszem, nekem volt igazam.

Mielőtt azt gondolná valaki, hogy a termelőszövetkezetek szívják a legtöbb állami támogatást, illetve azok herdálják a legtöbbet, sietek kimondani, azt hiszem, nem így igaz. Hányszor hallani, hogy udvaron rozsdásodik a nagy értékű gép valamelyik gyárban, vagy késve szerelik be, vagy megöregszik, és korszerűtlenné válik, mire dolgoznak rajta. Nagy ráérésünkben az is megesik, régen kimegy a divatból a portéka, amit gyártani akartunk vele. Az állam adta rá a pénzt.

Volt ennek a támogatási rendszernek olyan bökkenője is, hogy aki jól dolgozott, az természetesen kevesebbet kapott. Kevesebbre is volt szüksége. Aki azonban rosszul dolgozott, mintha nagyobb szeretettel simogatta volna azt a központi háztartás főpénztárosa. Asztal mellett is kitalálható a logika következő lépcsője: nem is muszáj nekem jól dolgoznom, csak oda kell tudnom helyezni, ahol a tejes sorog. A másikat esetleg a guta ütögeti naponta, mert nehezen dolgozik, én pedig megélek saját könyörgéseimből. A nagy bukkatokat nehezen viselő emberi elme rájön, hamarabb hullajtja a forintot, aki könnyen kapta, és hamar ráfanyalodik a kérdésre: nem kellene jobban meg nézni, hová tesszük a forintokat? A hétköznapi diplomácia üres fordulatával azt mondanák erre hozzáértő emberek is, hogy a kérdés jogos.

A kényyszerűség diktálja, hogy kisebb-kannállal mérjek majd az állam pénzét, mint eddig. Senki ne gondolja, hogy örömmel írom le. Jó lenne minden hasznos kezdeményezést legalább annyira támogatni ezután is, mint eddig. Miért kell a lépésváltás? Éppen azért, mert sok pénz olyan könnyen jött, hogy elfelejtett visszaterni a nagy kasszába. Az se nagy orvosság erre a betegségre, hogy most kevesebb jut. Arra a kevésre is úgy kell vigyázni, hogy teremjen a szőlő, ha arra szánták, hűtsön a hűtőház, és ne legyen alkalma megsértődni annak, akitől megkérdezik: a keveset is mire költi?

HORVÁTH DEZSŐ

Sztanykovszky
arcképéhez

Három levelet kaptam november 25-i írásomra, amelyben Sztanykovszky Tibornak, a Tisza-gyilkosság résztvevőjének, a folszabadulás utáni Szeged rendezési vezetójének további sorsa felől tudakozódtam. Iskolatársam, dr. Szabó Emil 1940 őszétől ismerté Sztanykovszkyt és családját. Ő megerősítette, amit a Délmagyarország korabeli tudósításai, Harimann Mihály és Szász Ferenc interjúi nyomán közöltem. Neki a házaspár maga mesélte el régényes történetét. Sőt Szabó Emil úgy hallotta tőlük, hogy a leveleket a börtönből a vendéglőbe és onnan vissza — egy macska hozta-vitte! Romantikus história, ha nem igaz is, jól volt kitalálva.

Dr. Lőkös Zoltán, a Magyar Nemzet helyettes főszerkesztője, a Délmagyarország egykori főszerkesztője kiigazítja a korabeli tudósítások nyomán közölt adatot: Sztanykovszky nem mindig a Csillagban töltötte büntetését. „Mi ugyanis 1935-ben vagy 36-ban költöztünk a Béke utca 15. számú házba. E mellett volt a 13. sz. kis magánház, mellette pedig a 9–11. szám alatt a katonai börtön. A mi lakásunk folyosójáról be le-

hetett látni a börtöndudvarra, ahol a rabokat sétáltatták. Emlékszem, beszéltek a lakók, s mutatták egymásnak, hogy ott van — mintők mondták — Tisza Pista gyilkosa.” Lőkös Zoltán emlékezett még arra is, hogy 1945-ben Sztanykovszky a dorozsmai járás rendőrkapitánya lett. S már ő is utal arra, hogy e tisztviselésből fegyelmivel váltották le.

Ozveggy Szentő Jánosné, akit levele nyomán fölkerestem, ezekről a visszaélésekről, Sztanykovszky hatalmaskodásáról személyes emlékei nyomán bőven beszélt. Ő is említette, amit Magyarországon december 9-i cikke, hogy dr. Szabó Emil jött le a fővárosból kivizsgálni Sztanykovszkyt viselő dolgait, hivatali hatalommal való visszaélést. foztotatásait, amellyel lejárta a demokratikus rendűrség tekintélyét. Állította szerint, amikor őt mint tanút, sőt sértettet, Szabó Emil kihallgatta. Sztanykovszkyt bilincsbe verve hozták be. A fővárosba vitték. Szabó Emil úgy tudta, hogy utóbb valahová a Dunántúlra került, ahonnan svábokat telepítettek ki. Magyarorszával egybehangozón Szabó Emil és Szentőné szerint is most 84 éves, ha még él.

Molinó, a zöld

A mikor a katona benyitott a fülkébe, és helyet kért, senki nem gondolta, hogy családi forradalmak, de legalábbis kiadós belviszályok okozója lesz. Márpedig azzá vált, akarat ellenére, jöjlehet, semmit nem tett érte. Ő csak vetkőzött. Szép lassan, komótosan, vigyázva, hogy a bent vidáman beszélgető két férfi kinyújtott lábába bele ne botljék, s hogy a libbenő zubbony szárnyával meg ne legyintse szétterpeszkedő útítársait, akik harsány nevetéssel kísért előadáson szórakoztak valami csudavices aszszonyka jőpofaságain. Hogy így, hogy úgy, micsoda pihent agya van, még, hogy ilyen hülye ajándékot! Mutasd, Józsi!... És Józsi mutatta az ajándékot, miközben a könnyei is potyogtak a nevetéstől.

— ...oszt aszondja... hihi... ez legalább ledörzsöli a disznóortét a gigádról... hahaha... ha elfelejtessz borotválkozni, aszondja... hát meg kell dögleni ennek az aszszonykának — mondta fuldokolva, és a zakója alatt benyúlva húzogatni kezdte a barna gumis nyakkendőjét, amely le-föl járva ádámsutkáján, s azt a látszatot keltezte, mintha hirtelen a feje emelkedett volna meg a gallér fölött, akár egy léggömb. Húzgálta, húzgálta, a többiek vele nevetek kórusban, lám, ez az aszszonyka nemcsak figyelmes, de még humora is van. A javából!

— No, oszt — folytatta Józsi — az egészben az a legviccesebb, hogy én lepleztem le az idő előtt. Ugyanis amikor áramszünet volt a leégett trafó miatt, korábban mentem haza. Benyitok a szobába, hát látom, hogy az aszszonyka valamit elkezd lázasan dugdosni, gyűrögetni, csomagolni egy újságpapírba. „Mit csinálsz, kérdezem, mire ő csak mosolyog, mint Mózes a moslékra, és oldalog a szekrény fele. Árukl már el, én edes jó feleségem, mondom így neki, mi a csudát dugdosol te énelőlem? — mondja Józsi mély átléssel. — Nagysokára kiböki, hogy karácsonyi ajándék, aztán meg rávágja, nem is az, inkább Mikulásra adja. Adjad akkor, a fene a boksztot, minek várjam én az estét, vágom rá neki, mire kezembe nyomja ezt a nyakkendőt. Ezt a barna gumis nyakkendőt... hihi... hahaha... meg kell pukkadni a nevetéstől, hihi,

hát honnan vesz ilyesmit? Most! Amikor már vagy tizenöt éve kiment a divatból! Hihi...

A katona pillanatra megállt a vetkőzéssel. A sokgombos katonazakójából félig kibújva igyekezett azt ismét gyorsan magára venni, s amint a gombokkal kapcsolódott, ujjai beleakadtak a nyakkendőjébe, amely egy hirtelen mozdulat nyomán csúzléként kifeszítve, hangos csattanással vágódott a fiatalember frissen borotvált állához.

A mesélő mellett ülő cimborá felfigyelt, és abban a pillanatban felordított:

— Gumis! Te Józsi, látod ezt? Hát van még! Ez is gumis, te Józsi!

— Aha, gumis — mondta gépiesen Józsi, még mindig mosolyogva, de egy pillanattal később képre merevedett a halvány vigyor. — Gumis nyakkendő, a szentségit, barna, gumis!! Megállj, Jolán! Erjek csak haza!!

— Te Józsi, csak nem??

Sűrű, döbent csend lepte el a fülkét, majd itt-ott elfojtott nevetés buggant elő az összezúzott ajkakból. A katona az egyébként százsor látott dögunalmas táj iránti érdeklődés védőbástyái mögé sáncolta el magát, s lábait felhúzva, keresztbe téve egymáson, igyekezett észrevétlenné válni. Hasztalan. Minden szempár őt, a nyakkendőjét figyelte, majd nem sokára a szabályzat előírta téli viselet sponőtszínű kellekéként a nadrágra alól előkandikáló zöld molinó alsón állapotok meg a vizslató szemek. Mert ennek is oka volt.

— Megállj, Bözsi! — dördült ugyanis bele a csendbe a sarokban eddig csendesen szemlélődő, nevetélt atyafi. — Megállj, te szélhámos!

Felbolydult a fülke, mindenki a megvadult új főszereplőre bámult:

— Ide nézzetek! Zöld. Istennemre, zöld hosszú gatyá! Értitek, emberek?

— Mi történt?

— Hát nem egy cafat? Nekem meg, a Bözsi zöld jeeralsót „vett ajándékba”. Két hónapja. Aszondja, a tizenkettő és egy-negyed éves házassági évfordulónkra. Zöldet. Hogy ez a divat. A zöld molinó! Megállj, Bözsi!!

IGRICZI ZSIGMOND

Sztanykovszky két gyermeke volt: Wanda 1940-ben, Tibor 1942-ben született.

Szántóné kért, nehogy „nemzeti hőst” csináljunk Sztanykovszkyból. Első cikkemnek sem volt ilyen célja, sem hangütése. Am azzal sem értek egyet, hogy — mint Magyarországon megvetően írja — érdektelen számunkra, mi lett Sztanykovszkyval. Az ember nem angyal és nem ördög; mindannyian aranyból és sárból vagyunk összegyúrva. Sztanykovszky arcképét is fényeiével és árnyékaival együtt lehet csak hitelesen megrajzolni.

Mert Sztanykovszky a történeket ellenére is történelmi személyiség. Nem elsősorban mint a Tisza István elleni merénylet egyik részese. (Szántóné szerint Sztanykovszky ezt előtte is tagadta: ott volt, úgy mond, de nem vett részt a gyilkosságban. Ez igaz lehet, hiszen utóbb akár érdemként is beállíthatna volna.) Hanem kisebb részben mint a folszabadulás utáni hónapok szegedi történelmének jellegzetes közszereplője, és így Szeged történetéből kihagyhatatlan figura de nagyobb és fontosabb részben: az 1913. októberi pogári demokratikus forradalom jelentős szervezője, a budapesti katonatanácsnak alapító tagja.

Sőt: krónikása. Koronatanúja. Történeti kútforrása.

Tessék kézbe venni a Magyarországi története 1976-ban, az Akadémiai Kiadónál megjelent vaszkos 8. kötetét. Két helyen is, a 63. és az 1239. lapon hivatkozik

Sztanykovszkynek a katonatanács megalakulásáról, történetéről szóló visszaemlékezésére. Ez az emlékezés 1958-ban jelent meg az MSZMP Párttörténeti Intézetének gondozásában. Lányi Ernőné szerkesztésében, a Kossuth Kiadó kiadásában, a Nagy idők tanú emlékeinek című gyűjteményben. Tíz nyomtatott lapon át ad forrásértékű leírást a katonatanács létrejöttéről és tevékenységéről. A Tisza-gyilkoságról is megemlékezik, de itt a szerkesztő három ponttal jelzi, hogy a részleteket kihagyta. A hozzá fűzött jegyzetben pedig ezt mondja: „Sztanykovszky Tibort, a Forradalmi Katonatanács tagját, a Tanácsköztársaság után, gróf Tisza István meggyilkolásával vádolva letartóztatták. Halálra ítélték, majd az ítéletet tizenhét évesen, sőt fél évi börtönpénre változtatták. Sztanykovszky a teljes büntetést letöltötte.”

Sztanykovszky visszaemlékezéseit így fejezte be: „Amikor megalakult a Kommunista Magyarországi Pártja, én is beléptem. Majd mint vöröskatoná harcoltam a proletárdiktatúráért.”

Nem egyedül Sztanykovszky volt, akinek a folszabadulás utáni hatalom a fejébe szállt, visszaverte, lejárta magát. Ez a történetírás számára csak bonyolultabb teszi árnyalt, hiteles arcképének megrajzolását, de nem teszi fölöslegessé. Változatlanul igazat tehát nemcsak engem, hanem mindenkit, aki Magyarországon és Szeged múltja iránt érdeklődik, hogy hová lett Sztanykovszky?

PÉTER LÁSZLÓ